

FOTOSCHRIFT

NR 5

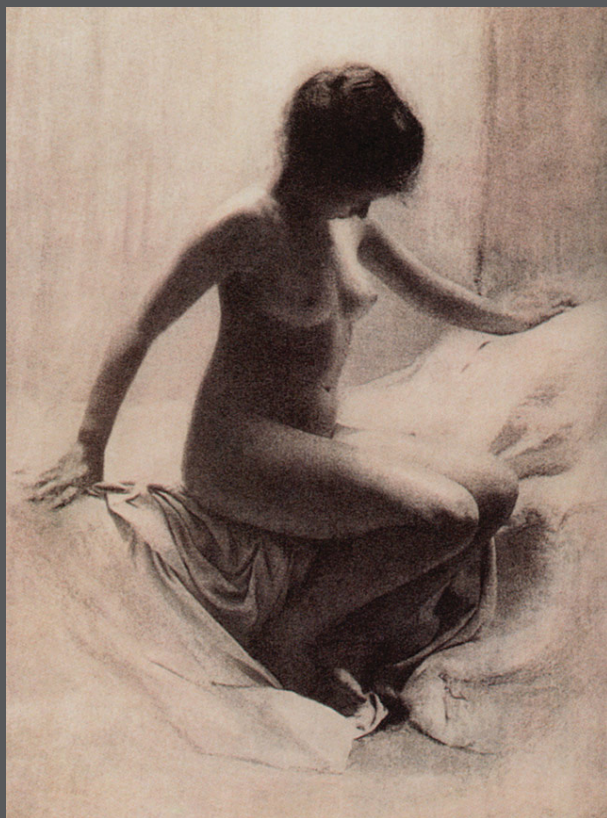

Modelschilderen

‘Wij spreken zo veel, ja veel te veel, van cultuur, dat wij ons er zelden reenschap van geven, hoe moeilijk het is nauwkeurig te zeggen, wat wij er onder verstaan,’ schreef de deftige Johan Huizinga vijfenzeventig jaar geleden. Onze tijd kent zelfs een ministerie van cultuur. Maar vermoedelijk verschoof de betekenis van het begrip van de abstracte samenhang van scheppende arbeid op verschillende terreinen naar de concrete vervaardiging van kunstwerken. Zeker is dat niet, want er is nog nooit een minister geweest die er een uitspraak over heeft gedaan. Het is overigens de vraag in hoeverre cultuur, in de betekenis van beschaving, bestuurlijk gezien bevorderd kan worden. Aan iets wat al is of was valt immers niets meer te veranderen. Het bevorderen van takken van kunst lijkt wel mogelijk, maar daarbij doet zich de moeilijkheid voor dat de vervaardiging van vele kunstwerken niet vanzelf de cultuur of beschaving groter of hoger maakt. In het dorp waar ik woon, evenals in de dorpen in mijn omgeving, heb ik meer dan eens waargenomen dat het tegenovergestelde het geval kan zijn.

Niet ver van ons vandaan bevindt zich een kunstenaarsdorp. Nog niet zo lang geleden gaf het plaatsje onderdak aan een kleine gemeenschap van boeren, middenstanders en arbeiders. Artistiek leven was er aanvankelijk nauwelijks maar vooral de laatste jaren meer en meer. De ontwikkeling begon toen begin jaren zestig de graficus en schilder Frans Lodewijk Pannekoek er zich vestigde. Zijn plattelandsleven is goed gedocumenteerd door schrijver en vriend Gerard Reve. Plaatselijke bronnen komen overeen met zijn verslag. Even buiten het dorp bewoonde hij een boerderij waar ooit drie gezinnen woonden. Er kwamen toen zo veel luiers aan de waslijn te hangen dat het gebouw in de plaatselijke taal *Ruftenburch* werd genoemd. Het brandde af toen de schilder er zijn verblijf had. Het vee dat in de schuur stond kon gered worden, maar een aantal landbouwmachines ging verloren. Het woonhuis en vrijwel alle etsen en schilderijen die er opgeslagen waren, gingen eveneens in vlammen op.

Pannekoek had op het postkantoor op de lat postzegels aangeschaft. Toen hij een paar etsen had verkocht, besloot hij de schuld met een kruik jenever er bij af te gaan betalen, maar niet nadat hij vanwege de kou zijn kachel had volgegooid en flink opgepookt. Het was sinterklaasavond, vermeldt Reve nog. Bij de postmeester moest hij ‘even binnen komen’ om gezamenlijk de jenever tot op de bodem ‘op echtheid te onderzoeken’. Vervolgens was hij met zijn auto ‘niet in maar boven een sloot’ beland. De kunstenaar was te laat om het instorten van het dak mee te maken, maar op tijd om het hele gebouw brandend aan te treffen.

Model op een gomdruk van Robert Demachy uit 1906

Daarna heeft Pannekoek vlakbij in een ander huis gewoond, maar was al jaren met onbekende bestemming vertrokken toen ik ons buurdorp leerde kennen. Er was een bakker, een slager en een kruidenierswinkel waar wij wel kwamen. Bovendien was ik er enkele jaren organist. De hervormde gemeente kromp tot er op het laatst nog maar vier mensen naar de kerk kwamen. Een man, werkzaam bij Rijkswaterstaat, deed zijn best om de zaak draaiende te houden. Ik herinner me nog dat hij een keer een nogal onsamenhangend verhaal over ene 'Simone de Bouvier' voorlas. De herkomst was onduidelijk. Na de preek zou het lied voor de kinderen gezongen worden, maar, zei hij, er zijn geen kinderen 'dus dat slaan we over'. Een bejaarde boer stak zijn vinger op om te melden dat hij zich juist op dat ene lied zo had verheugd. Dan zingen we het 'om u een plezier te doen', zei de voorganger. Na de dienst verhuisde de spaarzame collecteopbrengst van zijn colbertzak naar mijn portemonnee. Na een paar jaar was ik het zat. In die tijd was ik nog niet oud genoeg om de grote klasse van de hele gang van zaken te kunnen waarderen.

Figuren als Pannekoek en Reve zijn van het toneel verdwenen. Het waren mannen van formaat al was de schilder een bohemien. Reve was dat in wezen niet. Beiden waren bescheiden naturen al klaagden ze, de één wat meer dan de ander, over de hen omringende maatschappij. Na het vertrek van Pannekoek kwam de kunstbeoefening pas goed op gang. De aanzwellende immigratiestroom stond vrijwel geheel in het teken van de creativiteit met een missie. In het kunstenaarsdorp kun je nu geen stap meer zetten of je staat alweer in een nieuwe expositie. In de buurttuin probeert het uitdijende artiestenvolk in contact te komen met de oorspronkelijke bewoners, maar die zijn er nauwelijks meer. Het is een vloedgolf van weinigzeggende kleinburgerlijkheid die het laatste restje beschaving heeft weggespoeld.

In mijn eigen geliefde dorp is precies tweeëndertig jaar geleden ook een poging ondernomen hogere cultuur uit te dragen. Een dorpsgenote met verfijnde manieren had het plan opgevat een cursus schilderen in het dorpshuis te verzorgen. Daartoe had zij een model uitgenodigd. Dit naakt maakte vooral emoties los nadat de dagbladen en zelfs de radio er over berichtten. Het 'gemeenschaps-huis' was de christelijke school geweest. Daarom zou het bloot bij de dorpelin-gen aanstoot hebben gegeven. Bij wie weet ik nog steeds niet. Het was een relletje dat de gemoederen in het toen grotendeels gematigd orthodoxe plaatsje niet echt bezighield. Na het ontstane rumoer moest de 'naaktkwestie' besproken worden met de vereniging van dorpsbelang. De beheerder van het dorpshuis had al begrip getoond. 'In het bestuur van de beheerscommissie zit iemand die in Amsterdam heeft gewoond, en die zegt dat het kunst is.' De naaktschilde-

rende docente werd verzocht tot nader order het onderwerp van haar cursus aan te passen, waar ze gehoor aan gaf, maar ze vond het belachelijk dat 'dit soort ouderwetse toestanden' nog bestonden. Haar op handen zijnde echtscheiding beëindigde de beraadslagingen voortijdig. Verder is althans ons dorp de afgelopen decennia van kunstzinnigheid verschoond gebleven.

De kwestie rond het naaktmodel doet mij denken aan de lotgevallen van mijn oom Sander. Vanaf jonge leeftijd was hij als buitenlands kind opgegroeid bij een zwaar bevindelijke gereformeerde pleegmoeder. Net als mijn grootvader had hij belangstelling voor schilderen. Het was dus niet zo vreemd dat hij zich aanmeldde bij de Academie voor Beeldende Kunsten. Na verloop van tijd drong bij de pleegmoeder het gerucht door dat er zich op die academie blote juffrouwen bevonden. Zij is toen samen met haar bevindelijke broer poolshoogte gaan nemen. En jawel, dat wat voor onmogelijk gehouden werd, was toch waar. Mijn oom moest zijn opleiding onmiddellijk staken. Om toch nog iets scheppends te doen is hij meubelmaker geworden, waarvoor hij een aanzienlijk talent bezat. Helaas kreeg hij kinderverlamming waardoor ook deze loopbaan een voortijdig einde nam. Daarna ging hij zich bezighouden met zakelijke transacties op een bedenkelijk laag niveau. Zo exploiteerde hij een volgepropt turkenpension en verhandelde hij grote hoeveelheden nepmedicijnen die hij uit het land van zijn vroege jeugd importeerde.

Oom Sander voor de Academie voor Beeldende Kunsten in Rotterdam omstreeks 1935

Zwolle, 2019

Heerenveen, 2019

Weiwerd, 2019

Den Helder, 2019

Zwolle, 2019

Boedapest, jaartal onbekend

Het oude geloof

Tijdens de late Middeleeuwen is op verschillende plaatsen een hostiewonder gedocumenteerd. In Schraard was dat begin vijftiende eeuw het geval. Een pauselijke oorkonde uit 1414 vermeldt het verslag van de plaatselijke geestelijke Jairus of Jarich die ‘onlangs tot zeer grote verbazing de eucharistie onder de gedaante van brood bedekt met bloed heeft aangetroffen op een altaar van de kerk, en het eerbiedwaardige sacrament, nadat de rector [Jarus] en de vicaris van de parochie het verse bloed nauwkeurig hadden bekeken, op een daartoe geschikte plaats met een passende plechtigheid heeft ondergebracht’. Waarschijnlijk is het wonder te verklaren door de intense roodkleuring die de *bacillus prodigiosus*, in het Duits wel *Hostienpilz* genoemd, veroorzaakt. Schraard werd officieel een pelgrimsplaats.

Omstreeks 1580 ging ook onze kerk mee met de reformatie. Waarschijnlijk is Godefridus Sopingius in 1597 de eerste predikant. Hij was geboren in Weener dat al veel eerder tot de reformatie was overgegaan. Met de pelgrims en de verering was het gedaan voor zover er nog wat van over was. Het hostiewonder was eigenlijk een overtreffende trap van de leer van de verandering van brood en wijn in lichaam en bloed. Deze transsubstantiatie is nu juist het belangrijkste onderwerp waarover protestanten en katholieken theologisch van mening verschilden.

Toch zal vierhonderd jaar later nog één keer een eucharistieviering in de kerk van Schraard plaatsvinden. Dat was bij de begrafenis van Schelte de Haan in 1970. Hij was met een katholieke vrouw getrouwd en zelf teruggekeerd naar het oude geloof. In een rouwadvertentie spreekt de Christelijke Muziekvereniging Excelsior de wens uit dat de vrouw en de kinderen van hun langjarige voorzitter ‘troost en sterkte zoeken en vinden mogen bij de Heer en Heiland’. Een dagboekje uit 1954 van meester Vissers vrouw Evertje Kijk in de Vegte vermeldt dat Hinke de Jong een paar dagen bij hen logeerde. ’s Morgens vroeg moest ze melken bij Brandsma, waarna ‘ze nog weer lekker bij onze zus onder de dekens gekropen’ is. Maar om zeven uur moest ze alweer oppassen bij Schelte de Haan. Hij wilde namelijk met zijn vrouw op aswoensdag naar de roomskatholieke kerk in Bolsward. Ze noemt het feit zonder nadere toelichting. Kennelijk vond ze het een heel gewone gang van zaken in ons protestantse dorp.

De kerk van Schraard in 1959

Harlingen, 2013

Harlingen, 2009

Ermelo, 2019

Balenpers

Vijftig jaar geleden werkte ik een paar weken op een gemengd bedrijf. Mijn bezigheden bestonden onder andere uit het machinaal keren van het gras en in rijen harken van het hooi dat later verzameld moest worden met de balenpers. Bij het oogsten van gerst reed ik met diezelfde machine achter de maaidorser of combine aan om het stro bij elkaar te binden. Later haalde ik de pakken op met een platte kar. Ik moest ze met een vork omhoog gooien naar de man die op de wagen stond. De trekker was een McCormick.

Het waren gastvrije mensen waar ik verbleef. Er was een stevige boerendochter van mijn leeftijd die op judo zat. Ze wilde steeds met me vechten. De zorgzame moeder van het meisje maakte juist een wat breekbare indruk. Dan was er nog een oudere zuster en een schoonzoon die ergens anders woonden, maar vaak op het bedrijf werkten, en ten slotte de boer die door mij werd aangesproken met oom Jan. Hij had te kampen met veel ergernis en onvrede vanwege het feit dat zijn bedrijf op kroondomein was gevestigd. Lang droomde hij er van naar Frankrijk te vertrekken. Hij had zelfs al een paar woorden Frans geleerd en droeg een alpinopet. Maar waarschijnlijk was er te weinig geld voor de onderneming.

Het huis gaf rondom een prachtig uitzicht op de landerijen die grensden aan eindeloze rietvelden, waarin ergens een eenzame kooiker en zijn eendenkooi verborgen waren. Maar het koninklijke grondbezit beperkte oom Jan in zijn mogelijkheden. Vermoedelijk was voor alles toestemming van de domeinen nodig, zodat hij daar eigenlijk geen kant op kon. Echte vooruitgang viel er niet te boeken. Toch kwam er zo nu en dan een tak bij. Hij hield wat melkvee en er was wat akkerbouw, hij pachtte nog enkele hectares hooiland, ver bij het bedrijf vandaan, die niet van de domeinen waren, hij had als ik me niet vergis slachtvee van iemand anders in de wei staan, deed wat loonwerk en verhuurde materiaal. Een hele rij mestverspreiders met strooiwalsen stond in het gelid op het erf.

Oom Jan had het niet makkelijk, denk ik. Bepaald grievend was het optreden van de rentmeesters des konings. Na de eendenjacht banjerden ze met hun laarzen door het huis naar de zitkamer die speciaal volgens hun wensen was ingericht. Er stond een kast met drank waarvan zij de sleutel hadden. Als ze daar bivakkeerden was het de bedoeling dat wij uit de buurt moesten zien te blijven. Na afloop van de 'weidelijke' rituelen namen ze de eenden mee en kregen wij de geschoten watersnippen. Er zat niet al te veel donkerrood vlees aan. De smaak was nogal sterk. Eerlijk gezegd vond ik die geraamtes op mijn bord niet erg smakelijk.

Leeuwarden, 2018

Zwolle, 2019

Harlingen, 2019

Zwolle, 2019

Zwolle, 2019

Assen, 2019

Weener, 2019

Lelystad, 2019

Dyksterhusen, 2019

Het land van Obe Postma

‘Lang heb ik naar het arbeidershuis gekeken,’ schreef de grote dichter van het Friese land en leven Obe Postma in een vers uit 1940. Het huis stond niet aan een weg of vaart maar midden in de landerijen. Hij vroeg zich af waarom juist dit onderkomen hem zo in beslag had genomen.

Kin it wêze dat it keamersfinster seit:

‘Ik sjoch de greide; ik bin de greide.

Ik fang it ljocht op, it west-noardwesterske ljocht: beam net, noch blom net;

Fang it op foar keamer en bedskut.

No sjoch ik de weinen mei gers troch de lânren kriemen:

foar myn boer, foar syn boer;

Mar earstdeis net oars mear as de frachtauto’s dy’t de grutte wei lâns fleane,

De grutte wei fan de Wearen nei Wûns.’

En myn eagen siikje de Wearstal.

In deze strofe klinkt de natuurwetenschappelijke achtergrond van de schrijver door. Het raam vangt het licht op. Nu ziet het de wagens met gras over de weilanden rijden, maar binnenkort vliegen de vrachtauto’s over de nieuwe weg. Dan komt de dichter zelf weer aan het woord. Hij kijkt naar de plek waar in de Middeleeuwen de grietenij rechtsprak.

Steeds zocht Postma het blijvende in het vergankelijke. Typerend is zijn gewone en vooral objectieve taal. Hij is, volgens de geleerden, een platoonse en apollinische dichter, maar er is ook een andere kant. Weerkerend zijn weliswaar woorden als ‘licht’ en ‘blij’, maar die klinken toch een beetje als bezwering. Ik althans hoor een lichte trilling in zijn stem. Hij streefde na heden en toekomst niet minder hoog aan te slaan dan het verleden, maar kon het pijnlijke van de vergankelijkheid niet helemaal uit zijn werk bannen. Vrij van hunkering naar het voorbije was hij niet. Zij was er toch als een doorn in het vlees.

Vanaf het punt waar de dichter stond toen hij het arbeidershuis zag, moest hij

De winkel van frou Bruinsma in 1992

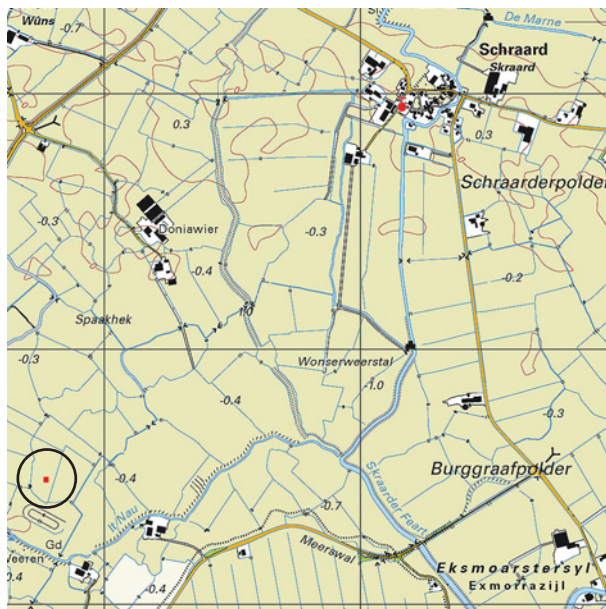
Piaam, 2002

Workum, 2003

vanuit het westen de Weerstal kunnen zien. De rechtplaats is een terpje geweest dat in de twaalfde eeuw onderdeel werd van een dijk die het land rond het dorp waar ik woon moest beschermen. De kamer achter onze dorpswinkel keek vanuit het oosten op de dijk uit in de richting van dezelfde plek. Soms zat ik daar met *winkelfrou* Anna Bruinsma bij het raam. Vrijwel zonder uitzondering kwamen onze gesprekken vroeg of laat bij het geloof terecht. Erg filosofisch waren wij niet. Strijdend leven was meer ons thema.

Enkele jaren geleden ontdekte Marijke Westerhof om welk huis het in het gedicht van Postma ging. Het stond 'oan gjin dyk, oan gjin feart' midden in het land op ongeveer achthonderd meter van de Weerstal verwijderd. De laatste bewoner, die bekend stond als *wylde* Sytze, heeft tijdens de bezetting geen fraaie rol gespeeld. Na de oorlog is het huis in verval geraakt en uiteindelijk afgebroken. Een steen van het arbeidershuis heeft nog lang bij wijze van aandenken op een schoorsteenmantel gelegen.

In het cirkeltje staat het arbeidershuis uit het gedicht van Obe Postma

Meppen, 2019

Toerisme

De ontwikkeling van het toerisme in een bepaalde streek kan aan behoorlijke schommelingen onderhevig zijn. Midden jaren zestig fietste ik vaak in een veenweidegebied ten zuidoosten van Amsterdam waar oude riviertjes doorheen slingeren. Ze omringen een polder waarvan de sloten stervormig naar het centrum lopen. Het schilderachtige landschap was ontstaan door een ontginning van rond de twaalfde eeuw. Midden jaren zestig kwam er eigenlijk niemand, maar hier en daar was duidelijk te zien dat het ooit een voor uitstapjes populair gebied was geweest. Er was bijvoorbeeld een uitspanning met twee grote van cement vervaardigde zwanen of vissen die links en recht bij de ingang op de muur van het terras stonden. In de wit en blauw gekleurde beelden, dat wil zeggen in de lijven, was een aquarium verwerkt. Maar de beeldengroep en de hele rest van het spulletje was, net als het ooit beroemde Kalfje aan de stadsgrens, in een ernstige staat van verval geraakt. Soms zat er een boer uit de buurt een vieux of een jonge te drinken en dat was het. Als iemand een kwartje in de jukebox gooide, was dat wel het hoogtepunt van de dag.

Twee kilometer verderop bevond zich onder aan een dijk café Het Dorstige Hert. Ooit was het druk bezocht en 's winters een legendarische plek voor schaatsers geweest. Het kroegje was na die tijd onbewoonbaar verklaard, maar desondanks nog wel geopend, hoewel ik er nooit andere bezoekers ben tegengekomen. Er naast was een boerderij waar roeiboten werden verhuurd. Het was zaak het minst leuke bootje uit te zoeken, want de meeste waren in zeer slechte staat. Vanaf die plek ging de tocht eerst door brede rietkragen. Een paar sloten volgend, waar halverwege een verroeste windmotor stond, ontsloot zich uiteindelijk een werkelijk sprookjesachtig mooi plassengebied. Overal eilanden van veenmos met een halfhoge begroeiing van struiken en bomen omgeven door kraakhelder zwart water dat meestal niet veel dieper was dan een meter. In een van de plassen stond een wit bordje met in zwarte letters 'viswater Jansen'. Ik heb er nooit iemand zien vissen.

Inmiddels heeft door het economisch tij niet alleen de vergane glorie van het stille stadscentrum uit mijn jeugd plaats moeten maken voor nieuwe ontwikke-

Het Dorstige Hert in betere tijden

lingen. De naoorlogse wijken veranderden soms zo dat ze onherkenbaar werden en nieuwe buitenwijken zijn aan het ontstaan. De dynamiek beweegt zich weer in opwaartse richting. Het hele buitengebied staat enorm onder druk van de uit zijn voegen barstende stad. De belangstelling van racefietsende, bakfietsende, bromfietsende, trimmende en autorijdende recreanten voor de groene periferie is groot. Op sommige dagen ontstaan er zelfs al files. Een eerste hoekje, dat een snelweg in de jaren zeventig van de eeuwenoude polder met zijn merkwaardige slotenpatroon had afgesneden, is de laatste tijd volgebouwd. Het begin van het einde. De hunkering naar het buitenleven volgt de salamitactiek, waardoor er van het hele gebied over een tijdje niets meer over zal zijn. Door de nabijheid van de Zuidas is de grond inmiddels veel waard geworden. Wat me er aan herinnert dat ik ooit ging kijken bij het onbewoonbaar verklaarde café toen het te koop kwam te staan. Toevallig stond daar op dat moment nog een persoon, waarin ik heel duidelijk de schrijver Jan Wolkers herkende. Hij is kort daarop naar Texel verhuisd. Als ik dat vervallen etablissement had gekocht, was ik nu rijk geweest.

Het Kalfje omstreeks 1890

Rees, 2018

Leeuwarden, 2018

VAN DAALEN h art

Artiesten

Na een bezoek aan Cuxhaven en Wingst kwam ik met mijn echtgenote om twaalf uur bij de Elbe ter hoogte van Stade aan. Het trof dat daar in een gelegenheid met uitzicht over de brede rivier een middagmaaltijd werd geserveerd, maar bovendien was er *Schiffsansage*. Een artistiek uitzierende heer met een altijd stralende glimlach, een rasechte entertainer, ordende de tafeltjes, informeerde of alles was zoals we het ons hadden voorgesteld, en nam bovendien de aankondiging van passerende schepen voor zijn rekening.

De glimlachende artiest begroette per marifoon de scheepsbemanningen en deelde vervolgens het publiek in het restaurant wetenswaardigheden over het schip mee, zoals de tonnage, het brandstofverbruik, de plaatsen van vertrek en aankomst en de plaats van registratie. Van deze op zichzelf droge feiten wist hij een voorstelling te maken waar wij ademloos naar zaten te luisteren. Zingen kon hij ook.

De scheepsbegroeter in Stadersand was een man van een type dat vroeger wel vaker voorkwam, maar nu geheel lijkt te zijn uitgestorven. Behalve daar dus. Hij deed mij sterk denken aan onze vroegere assurantieadviseur. Totdat zijn dochter kortgeleden met pensioen ging, liepen nog enkele van mijn polissen via het door hem opgerichte kantoor, zodat ik meer dan vijftig jaar bij de familie verzekerd ben geweest.

De grote liefde van Eduard de Haan lag bij de opera en de operette. Zelf had hij een niet onverdienstelijke tenor, maar doordat hij in zijn jonge jaren kinderverlamming had opgelopen, behoorde een loopbaan als operazanger niet tot de mogelijkheden. Als hoboïst speelde hij jaren in een Amsterdams symfonieorkest dat in die tijd vooral werd ingezet voor de begeleiding van operetteuitvoeringen. Daarnaast verkocht hij verzekeringen.

Mijn broer en zus waren begin jaren zestig lid van de gereformeerde jongelingsvereniging die na een sluimerend bestaan vooral door hun enthousiasme opnieuw tot bloei was gekomen. Het was een laatste ervaring. Een zoon van De Haan kwam toevallig in die kring terecht en is ook gereformeerd geworden. Een uniek geval dat denk ik niet meer dan één keer in een eeuw voorkwam. Zijn

Wingst, 2019

Margit Tóth, 1935

vader en moeder waren ongelovig, maar ontvingen de jongelingen hartelijk. Feestjes werden bij voorkeur bij hen gevierd. Zo leerden wij deze mensen kennen. Onze verzekeringen liepen sinds die tijd bij Eduards assurantie kantoor. Regelmatig bracht De Haan ons een bezoek om een verzekering af te sluiten, het pakket door te nemen of een schade te behandelen. Ik zie nog voor me hoe hij aan kwam rijden in zijn aangepaste Mercedes en met zijn wandelstok en zijn zwaaiende lamme been onze voordeur bereikte. Hij bezat een immer stralende lach. Een gouden tand werkte niet weinig mee aan het effect daarvan. Bij binnenkomst had hij altijd een grap paraat.

Soms nodigde Eduard de Haan ons uit voor een muziekavond of gaf hij een zangrecital bij ons thuis. Het waren allemaal aria's uit opera's en operettes afgewisseld door kleine conferences en pauzes om de glazen bij te schenken. Na afloop van de voorstelling probeerde hij terloops een rechtsbijstandverzekering voor de auto te verkopen. Of een glasverzekering. Die moderne huizen hadden nogal wat glas dus bij de eerste de beste storm was je geruïneerd. Dat snapten we zelf ook wel.

Eduards vrouw Rinie bemoeide zich niet met de zaken. Zij was een opgewekte en frisse verschijning met een net en heel licht Amsterdams accent ongeveer zoals Martine Bijl dat had. In het huishouden was zij voortvarend en proper zonder overdreven te zijn. Zij was haast nog meer dan haar man van een type dat zeldzaam is geworden, maar waar ik met weemoed aan terugdenk. Een enkele keer zie ik in de Zaanstreek nog wel eens een vrouw als Rinie, maar in de snel veranderende hoofdstad komt wat ik bedoel vermoedelijk niet meer voor. Elk jaar gingen Eduard en Rinie met een vriendengroepje een paar weken naar Mallorca. Toen mijn moeder weduwe was geworden, nodigden zij haar uit om mee te gaan. Zij zou het vast leuk vinden, en dat was ook zo. Jarenlang was zij van de partij. Wel had ze elke keer wat te mopperen als ze thuis kwam. Vooral Eduard moest het ontgelden. Hij was kinderachtig, moest altijd in het middelpunt staan en stribbelde tegen als ze wilden wandelen, want dan moest hij met zijn lamme been thuisblijven. Enzovoorts.

Dat mijn moeder niet de makkelijkste was, drong nooit tot haar door. Ze stond zelf altijd graag in het centrum van de belangstelling. In dat opzicht was ze een paar graadjes erger dan De Haan. Zo mocht iedereen bijvoorbeeld weten dat ze Frans kon praten en had doorgeleerd. Kortom dat ze niet van de straat was. Maar vooral had ze in die tijd de neiging nogal nadrukkelijk en opdringerig haar geloof uit te dragen. Voor die mensen moet dat geen pretje zijn geweest, begreep ik vele jaren later uit een gesprek met Eduards dochter, maar zij klaagden niet, en nodigden haar elk jaar weer uit.

Vierhouten, 2018

Meppel, 2019

De muziek van het makkerhuis

Het pinksterfeest van de Arbeiders Jeugd Centrale in 1925 op de Paasheuvel te Vierhouten moet voor de deelnemers een overweldigende gebeurtenis zijn geweest. Dat althans is de indruk die het filmverslag bij de kijker achterlaat. De herinnering aan de wapperende vaandels van de opmarcherende afdelingen, de vlammeende toespraak van Koos Vorrink en het samen kamperen in de vrije natuur deed veel later nog de ogen glinsteren van de ouderen die het zelf hadden meegemaakt.

Nog steeds is een bezoek aan de Paasheuvel de moeite waard. Natuurlijk is er het een en ander veranderd, maar het is onwaarschijnlijk hoeveel originele bouws substantie en hoeveel van de oorspronkelijke plattegrond bewaard is gebleven. Het hoofdgebouw staat er bijna nog zoals het er stond toen Margot Vos er haar onsterfelijke regels aan wijdde:

*Tussen de rust en het naaldgeruis
Rijst onze woning, ons makkerhuis*

Naast de letterkunde stonden vooral dans en muziek hoog aangeschreven bij de leiding van de arbeidersjeugd. Op de oude film zijn beelden te zien van de dirigerende Piet Tiggers die verantwoordelijk was voor de zang en de instrumentale lekenmuziek. Later leverde hij met name door zijn medewerking aan de bundel *Nederlands volkslied* een bijdrage aan het muziekonderwijs. Jeugdbeweging en huismuziek zouden nog vele jaren doorwerken niet alleen in de schoolmuziek maar ook in de uitvoeringspraktijk.

Voor de muziekbeoefening waren velen van mijn generatie aangewezen op de volksmuziekschool, waar de daar heersende filosofie verrassend goed aansloot bij de cultuur van de vooroorlogse jeugdbeweging. De kennismaking met de concertmuziek bijvoorbeeld had geen hoge prioriteit. Het werkelijk verhevene was namelijk niet te vinden in de podiumkunst, maar in natuur en spontane creativiteit. De in ieder mens aanwezige scheppingsdrang werd bevorderd in een door Willem Gehrels tot in de kleinste details uitgewerkt vierjarig leerplan dat in gedrukte vorm tijdens de oorlog het licht zag. Bij zijn didactische aanpak zou de bundel van Jop Pollman en Piet Tiggers, die eveneens tijdens de oorlog verscheen, een belangrijke rol gaan spelen.

Over Gehrels *Algemeen vormend muziekonderwijs* zijn positieve dingen te zeggen, zoals bijvoorbeeld over zijn onderscheid tussen het bewerkstelligen van

een muzikale sensatie en het hebben van een muzikale emotie, en wat dat inhoudt voor onze omgang met de muziek. Het grote bezwaar tegen deze leergang is de in wezen totalitaire richting die nu eenmaal veel onderwijskundige systemen aankleeft. Anders dan voor de leiding bleef voor de leerling het doel van zijn inspanningen een zorgvuldig bewaard geheim. Na vier jaar blokjes kleuren en handzingen had hij nog niet het flauwste idee hoe een muziekstuk in elkaar kon zitten. Maar het is vooral de vooroorlogse geur van natuurverering, jeugdbeweging en de *invented tradition* van het volkslied die uit Gehrels boek opstijgt, waar menigeen nu, niet ten onrechte, een zekere weerzin tegen zal voelen. Inspiratie deed Gehrels op tijdens een oponthoud in Berlijn bij onder anderen de socialist Leo Kestenberg en de later niet geheel onomstreden Fritz Jöde. De verworven inzichten bleven vele jaren grotendeels ongewijzigd. Deze verbazingwekkende continuïteit in zijn pedagogische opvattingen, ondanks de breuk van de oorlog, is ook bij anderen en op andere gebieden waar te nemen. Het vuur leek brandende te blijven. Aan het enthousiasme van de directrice van onze volksmuziekschool lag het in elk geval niet. De ‘hopfiguur’, de ‘stralende figuur’ en de ‘zigeunertoonladder’ maakten wij ons eigen, aan onbedoeld komische situaties ontbrak het niet en echt ongezellig was het evenmin, maar het wachten was steeds op het grote moment dat niet kwam.

Maar op den duur konden wij wel janken van verveling en ergernis op die volksmuziekschool. Dat wij na twee jaar toegelaten werden tot de blokfluitklas maakte het er niet beter op. Pas na vier jaar muziekschool stond het leerplan ons toe lessen te volgen bij een bijzonder onaardige pianolerares. Het plezier in de muziek kwam onder druk te staan. Eindelijk was mijn vader, zelf werkzaam bij het onderwijs, zo ver aan deze martelgang een einde te maken.

Vele jaren later zou ik op een muziekpedagogische akademie nog eens met een pedagogisch systeem te maken krijgen. Het was geheel van eigen fabrikaat, maar daarom niet minder frustrerend. We waren er niet alleen aan onderworpen, maar werden ook geacht het uit te dragen. Ongetwijfeld waren de bedoelingen goed, het ging ook hier om natuur en vrijheid, maar steeds weer blijkt een streven in zijn tegendeel te kunnen verkeren. De zwarte bladzijde die de volksmuziekschool in de oorlogsjaren schreef, is daar een treurig voorbeeld van. Net als het instituut van Gehrels had die akademie wel wat weg van een pedagogische sekte. Desondanks kan er in de persoonlijke contacten iets goeds ontstaan. Een van de docenten heeft zijn liefde voor de geschiedenis van de muziektheorie op mij weten over te dragen, maar hij moet daar een eenzame ziel geweest zijn. Tijdens een examen liet een gecommiteerde ongegeneerd blijken dat naar zijn mening het vak volkomen overbodig was.

Zwolle, 2019

Lingen, 2019

Zwolle, 2019

Groningen, 2019

Lelystad, 2019

Hindeloopen, 2006

Grigri

Ongeveer twintig jaar geleden kwam de oud-boer Anne Bajema vanuit Gaasterland naar Schraard. Hij woonde in het huis waar vroeger de timmerman Nauta gevestigd was. Bajema vertelde dat hij als kind bij familie in ons dorp had gelogeed. Op zijn eigen wijze en volgens zijn heel eigen logica hield onze buurman Folkert echter vol dat dat niet mogelijk was. 'Ik ken geen Bajema.' Toch was er volgens Hendrik Bakkers onvolprezen boekje *Hûndert jier Skraard en Skraarders* wel degelijk een Bajema gevestigd aan de Wonserweg op de *pleats* van later Sterkenburgh. Anne Bajema overleed onverwachts na ruim tien jaar aan de Dorpsstraat gewoond te hebben.

Nog maanden na het onverwachte overlijden van haar baas zat de kat Grigri naast zijn huis te wachten. Ze kreeg wel eten van deze en gene, maar de hele situatie drong mijn vrouw en mij door merg en been. De vriendin van Bajema in Gaasterland wilde de kat niet hebben. Later zouden we begrijpen waarom. Wij besloten nog onwetend Grigri maar in huis te nemen. Bij thuiskomst bleek al gauw dat ze zo vals was als het maar kon. Gryt, die Bajema hielp in de huishouding, wist ons te vertellen dat het beest altijd zo was geweest. Zij liep er met een grote boog omheen. Maar het merkwaardige was dat Bajema en zijn kat onafscheidelijk geweest waren. Zij waren de dikste vrienden. Ze sliepen bij elkaar.

Uiterst langzaam draaide Grigri wat bij. Ze had zo terug kunnen lopen naar haar oude plek, maar dat deed ze niet. Behalve dan om even te kijken. Wel was ze soms een dag spoorloos, maar die gewoonte had ze altijd al gehad. Het was een zeer eigenzinnig en eigenaardig beest, waarbij de sterke band tussen de oud-boer en zijn kat wel het wonderlijkste aan het verhaal is. Wij moesten nog maandenlang op onze hoede zijn. Bijten, krabben en slaan hoorde bij de dagelijkse gang van zaken. Als ze al eens op schoot zat durfden we haar niet op de grond te zetten, want bij de geringste beweging ging het pootje omhoog. Gelukkig was er op den duur een gunstige ontwikkeling in haar gedrag te constateren. Ik raakte werkelijk aan het dier gehecht.

Na een jaar werd Grigri ziek. Gezien haar onhanteerbaarheid vroegen wij de dokter om langs te komen. Ze moest echter een nacht opgenomen worden. Dat was een hele onderneming. Zelfs de dikste werkhandschoenen waren niet tegen haar agressie bestand. Maar toen ze de volgende ochtend terugkwam, was ze blij om weer thuis te zijn. Ineens toonde ze een bepaalde aanhankelijkheid die we niet eerder gezien hadden. Helaas bleek toen al gauw dat het ziekteproces niet meer positief te beïnvloeden was.

Kornwerderzand, 2019

Kornwerderzand, 2019

Zwolle, 2019

Leeuwarden, 2019

Stevede, 2019

Ontmoeting met Victor Westhoff

Dat er een muzische eenheid van muziek, dichtkunst en de door hem bestudeerde wilde flora bestond, was de diepe overtuiging van Victor Westhoff en enkele geestverwanten uit zijn vriendenkring. Thuisgekomen van zijn botanische pelgrimsreizen luisterde hij in dat besef naar Mozart of las de door hem bewonderde Roland Holst. Hoewel zijn roem steeg en hij als natuurbeschermer tot ver over de grenzen grote bekendheid genoot, bleef hij vooral een liefhebber in de ware betekenis van het woord.

Ruim twintig jaar geleden leerde ik Victor kennen. In die tijd was ik als redacteur van een tijdschrift op zoek naar iemand die verstand had van natuur en landschap en met die kennis de geleerden wilde komen versterken. Het was een beetje onnozel van mij om hem te benaderen. Ik zag in hem iemand met een ruime blik en een bepaald stekelig gevoel voor humor dat me aansprak. Dat hij de bekendste natuurbeschermer van zijn generatie wist ik toen niet.

Gelukkig leed Victor niet erg onder valse bescheidenheid. Hij deed er alles aan om mijn gebrek aan kennis bij te spijkeren en vooral onder de aandacht te brengen dat hij dichter was. Ik ben wel bioloog, zei hij, maar in wezen een echte alfa. Alleen voor scheikunde maakte hij een uitzondering. Ik moest goed onthouden dat dát een belangrijk vak is. Ja, dacht ik, *ohne Phosphor keine Gedanken*.

Nogal eens ging het gesprek over Victors religieuze opvattingen. Hij was, naar eigen zeggen, al boeddhist geweest voor hij het boeddhisme leerde kennen. Mijn opvattingen stonden wat dat betreft haaks op de zijne. Nu lees ik in zijn vlak na de oorlog bij De Bezige Bij verschenen bundel *Levend barnsteen* zijn vraag: 'O Heer, zijn zoo Uw wonden/ tot schroeïend leed gezonden/ voor wie Uw leed vergat?'

Het zijn vooral de oudere gedichten, en daarvan vooral de zuivere natuurpoëzie, die ik het meest kan waarderen. Met sommig ander werk heb ik moeite. Zo is er een gedicht dat een grotesk beeld van de kunstenaar schept wanneer die zich als zeearend boven 'het joelend grauw' verheft, en er zijn meerdere gedichten over wat er allemaal mis is in de wereld doordat niemand naar de schrijver luistert. Maar in de natuurgedichten gaat een heel andere toon meeklinken.

*Wilgeroosjes wiegen in de wind.
Niemand weet waarom; alleen een kind
Ziet de hemel nu de aarde kussen
En ervaart door beide zich bemind.*

Een bezoek dat Victor met zijn vrouw Nettie Joncheere aan ons in Friesland bracht heeft mij erg voor hem ingenomen. Er was, had ik al gemerkt, de hartelijke omgang van hem met velen in zijn omgeving. Rangen en standen kende hij niet. Hij bracht in praktijk wat hij in Thijssse bewonderde, namelijk dat zijn grote voorganger in de natuur de mens nooit vergat: 'De hoge hoeden noch de boezeroenen [...], in hoop, natuur en mensch eens te verzoenen.' Met liefde sprak hij nog steeds over de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie waar hij zoveel mooie jaren had beleefd.

Wat echter vooral indruk op me maakte, was dat de grote man die al vanaf ver voor de oorlog in talloze organisaties, verenigingen, commissies en redacties had gezeten, en een stralende wetenschappelijke carrière achter de rug had, in zijn toch vaak bureaucratische strijd innerlijk dezelfde was gebleven. Voor hem ging het in de eerste plaats om de botanie als *scientia amabilis*.

Toen Nettie en Victor bij ons waren, legden zij een enorme belangstelling voor onze tuin aan de dag. Elke boom en elk plantje werd door het echtpaar bekeken en becommentarieerd. Die warme meidag heb ik nog goed in mijn herinnering. Wij zaten bij een glas witte wijn te praten over natuur en kunst toen zij op precies hetzelfde moment ineens allebei een kleine verrekijker tevoorschijn haalden. Er fladderde een vlinder over de voorjaarsbloemen... De muzische beleving van de levende natuur was de essentie van hun levensgevoel.

Victor Westhoff inventariseerde de Nederlandse flora en bestudeerde de samenhang tussen het gelijktijdig voorkomen van verschillende plantensoorten en de omstandigheden. Van hem is de term 'halfnatuurlijk landschap' afkomstig. Hij zette daarmee als natuurbeschermer de lijn van Thijssse voort. Zijn roem steeg hoog, maar gedurende de laatste jaren van zijn leven was die roem iets minder geworden. Een nieuwe overheersende richting zag meer in oernatuur. Oude sporen in het landschap werden gewist om plaats te maken voor ongerepte wildernis. Die nieuwe natuur in een machinaal gemaakt landschap is nu overal te zien.

Aan de oernatuur zou eens een kritische beschouwing moeten worden gewijd, dacht ik indertijd. Victor gaf me een lijst met namen van collega's en oudstudenten die verstand van de materie hadden en over een onafhankelijk oordeel zouden beschikken. Ik heb al die mensen gesproken, maar niemand van hen durfde zich aan het onderwerp te branden. Dat resultaat verbijsterde me. Nog vaak denk ik aan dit avontuur terug als het gaat over de wetenschappelijke onderbouwing van standpunten in actuele kwesties.

V.l.n.r. Victor Westhoff, Nettie Joncheere, Marijke Westerhof en Pieter Bakker

Emmen, 2019

Muntendam, 2018

Zwolle, 2019

Sneek, 2019

De taalsituaasje yn Skraard

Even in pear wurdjes oer de taalsituaasje yn Skraard... Doe't wy hjir yn 1987 kamen, waard der meastentiids Frysk yn it doarpshûs sprutsen. Sa no en dan koene je Hollânsk, Biltsk en Stedsk hearre. No is dat hiel oars. It kin de lêste tiid sels barre dat der by gearkomsten en aktiviteiten yn ús doarp allinnich Hollânsk sprutsen wurdt. De Friezen verbrekke harren en dat moat dochs net. Sels hie ik tritich jier lyn fuortendaliks op it Frysk oerskeakelje moatten. Allinnich it praat net sa noflik at je der ôfgryslík by neitinke moatte en in protte oersetse moatte út it Hollânsk. De Friezen kinne dy boppedat dochs wol ferstean. No fyn ik it al wat spitich dat ik it Frysk wol ferstean kin, mar dat it praten net sa rap giet. Miskien kin it him noch wat ferbetterje.

Eartiids waard der eins allinnich yn it skoalhûs en de pastorijsk Hollânsk sprutsen. Sels as de master of de dûmny Friezen wiene. Begjin fyftiger jierren wenne dûmny Bergstra yn Skraard. Syn memmetaal wie Frysk, mar yn 'e hûs praten hy en syn húshâlding Hollânsk, Dútsk en Maleisk. Albert Visser wenne doe yn it skoalhûs. De skoalmaster wie tige fryksinnich. Hy woe graach dat dûmny Frysk prate soe. Mar dat kealle swier, skreau Visser yn syn oantinkens oan Skraard. Hy hie te lang bûten Fryslân west. Grut wie de ferrassing doe't Bergstra de sneins foar Vissers ferhuzing nei Nieuweroord yn it Frysk preke. Dat hat de skoalmaster tige wurdarre.

Master Vissers memmetaal wie Frysk, mar hy prate mei syn húshâlding Oeriselsk. Syn frou wie in boeredochter út Den Hulst wei. Arend en Geesje praten mei de Skraarder bern Frysk fansels. Douwe en Marien wiene noch lytse jonkjes. Douwe hat letter op in masjinefabryk yn Snits it Frysk leard. Arend wennet no yn Dokkum. De beide bruorren prate Frysk sûnder lek of brek, mar mei-inoar skeakelje se noch hieltyd oer op it Oeriselsk. Sa wie de taalsosjologyske situaasje yn de húshâldings fan Bergstra en Visser tige apart. Mar wêr it my hjir foaral om giet is dat de Skraarders de Fryske taal yn eare hâlde moatte.

Skraard út de loft wei begjin fyftiger jierren

Dronrijp, 2018

Delfzijl, 2018

Leeuwarden, 2018

Amsterdam, 2018

Harlingen, 2008

De ware leer

Op de plek waar ik mijn jeugd doorbracht werd vanaf eind jaren vijftig de wederopbouw met veel energie ter hand genomen. Terugdenkend lijkt die tijd vrijwel geheel gevuld met de galmende slagen van het heiblok vanaf zeven uur 's morgens en het gehuil van pasgeboren baby's dat dag en nacht doorging. Niet veel later kwam daar de bulderbaan van de nationale luchthaven bij. Het is eigenlijk een wonder dat nog iemand een oog dicht deed. Maar de stemming was optimistisch en vol vertrouwen in al het nieuwe dat ons omringde. Alleen de angst voor de bom gooide roet in het eten.

Alles bij elkaar waren de omstandigheden voor kerkelijke groei in de vanuit het niets verrezen woongebieden gunstig. Het kerkbezoek nam dan ook enorm toe. Dat was een reden te meer om in een van de nieuwbouwwijken te zorgen voor een noodvoorziening. Een kerkje in de vorm van een bouwkeet werd plaats van samenkomst. Het had een klein halletje en een zaaltje met een planken vloer. Een eenvoudige kathedr diende als preekstoel en de organist moest zich behelpen met een piano.

In die keet hoorde ik de dichter Jaap Zijlstra preken. Hij was geroepen tot het ambt op grond van 'singuliere gaven'. En ik hoorde er een in die tijd in gereformeerde kring bekende hoogleraar in de wijsbegeerte. Ik was te jong om te weten wie hij was, maar wel hoor ik nu nog het vuur in zijn betoog en zie ik zijn rood aangelopen gezicht voor me. Nu, bijna zestig jaar later, lees ik in een oud in memoriam dat hij 'niet alleen anderen maar ook zichzelf op sleeptouw kon nemen'. Dat komt wel overeen met mijn herinnering.

Voor sommige kerkgangers had het kamperen met pianobegeleiding in die eenvoudige bouwkeet iets aantrekkelijks. Die keet was voor hen wat het makkerhuis voor de rode valken was. Maar bovendien bracht het een oude discussie weer tot leven. Al sinds het begin van het protestantisme zijn er groepen die weinig moeten hebben van de 'muurkerken', omdat zij menen dat de kerk bestaat uit het organische geheel van de gelovigen. Op zichzelf is dat waar.

Toch gaat mijn voorkeur uit naar een echte kerk met een echte predikant waar we in een echte liturgie de oude woorden horen. Dáár kunnen we ons immers verbonden voelen met de kerk der eeuwen. Die band knelt niet, maar geeft een grote vrijheid in denken en voelen. Juist daaraan ontbreekt het in die schuurtjes en lokaaltjes wel eens.

De grote dichter van het Friese leven Obe Postma verwoordde het zo in een gedicht uit 1915:

*Dêr stiet no it keale flinterhús,
Wêr't hja hearre de wiere lear;
En wêr't har pake sillich rêst,
Dêr is de wierheid net mear.*

Het lijkt er op of de waarheid in onze tijd nergens in het bijzonder meer is. De algemeen verbreide opvatting is dat iedereen zijn eigen waarheid heeft. Het gaat er maar om hoe je het ervaart. Maar de bijna duizend jaar oude Schraarder toren wijst in een andere richting. Die geeft houvast om juist op dat punt flink tegen de tijdgeest in te gaan. 'De sterke toer in taflecht yn 'e striid.'

Maar met de ware leer is het anders gesteld dan met de waarheid zelf. Daar past bescheidenheid. Niemand kent de gedachten van de Heer, zegt de apostel. Ik groeide op in een omgeving waar 's zondags bij de koffie eindeloos werd gediscussieerd over leergeschillen. De sport was eigenlijk om de tegenstander klem te zetten. Achteraf moet ik zeggen dat die zogenaamde 'rationele' kant van het geloof wel erg prominent aanwezig was. Het gaat toch, denk ik nu, in de eerste plaats om het geloofsleven, of, anders geformuleerd, om het leven zelf.

De hoogleraar die ik ooit in dat noodkerkje hoorde spreken, was indertijd een beruchte debater, een man van de rationele school, maar ook werkelijk een geleerd persoon. Het toeval wil dat ik met twee van zijn kinderen oppervlakkig kennismaakte. Zijn dochter was een aardig enigszins alternatief meisje dat later met een predikant trouwde. Zijn zoon Piet gaf gymnastiek op mijn lagere school. Tijdens de les speelde hij allerlei grappige deuntjes op de piano.

Vele jaren daarna leerde ik bij vrienden het oudere echtpaar Meijst kennen. Mijn vrouw had voor ons trouwen al een hartelijke band met deze mensen. Zelf beschouwde ik ze als een soort familie. Op een keer kwamen we te spreken over de straat waar ze vroeger woonden. Ik merkte op dat daar ook die professor van dat kerkje had gewoond. Ja, zei Meijst, dat was mijn buurman. Het merkwaardige was dat zij jarenlang geen woord met elkaar wisselden. Ze groetten zelfs niet eens.

Tot de professor op een avond aanbelde. Hij was zijn huissleutel vergeten en zijn vrouw lag al te slapen. Meijst nodigde hem binnen. Ze hebben toen heel genoeglijk tot in de kleine uurtjes zitten borrelen. De mannen hebben het leven in zijn volle breedte besproken. Het was onverwacht een geslaagde avond geworden. Toen vertrok de professor in een opperbste stemming via het balkon om door het slaapkamerraam op de bovenverdieping zijn eigen huis te betreden. Het gekke is, zei Meijst, dat we ook daarna nooit meer iets tegen elkaar gezegd hebben.

Wingst, 2019

Ein anderer Tag

♩ = 58 **Langsam und mit Ausdruck**

Mezzo soprano

Pianoforte

mp *poco rit.*

Trös - te dich, die Stun - den ei - len, Und was all dich

mp *legato* *poco rit.*

Red.

4 *p* *mf a tempo*

drü - cken mag - , Auch das Schlimm - ste kann nicht wei - len,

p *mf a tempo*

7 *mp* *mp*

Und es kommt ein an - drer Tag. In dem ew' - gen

mp *mp*

10 *p*

Kom - men, Schwin - den, Wie der Schmerz liegt auch das Glück - ,

poco rit. *p*

13 *mf a tempo* *mp*

Und auch hei - tre Bil - der fin - den Ih - ren Weg zu

16 *mp*

dir zurück. Har - re, hof - fe, nicht - ver - ge - bens

19 *p* *mf a tempo*

Zäh - lest du der Stun - den Schlag - ; Wech - sel ist das

22 *mp*

Los des Le - bens, Und es kommt ein an - drer Tag!

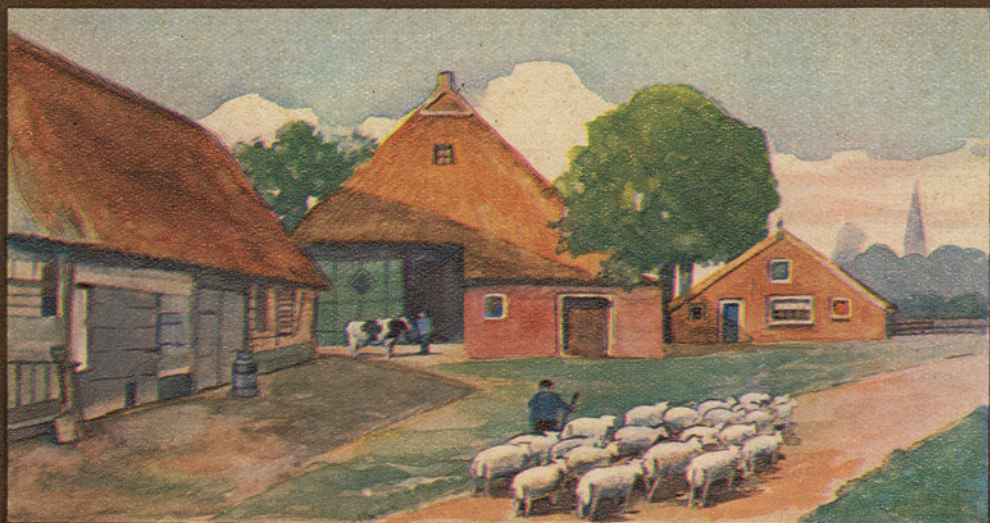
Wandelend echtpaar in Leer gefotografeerd door Edward Roussou in 1986

Beatrix regina

Iedereen kent iemand die iemand kent die een bepaalde beroemdheid een hand heeft gegeven. Niemand op deze wereldbol schijnt meer dan zes handdrukken van een willekeurige andere persoon verwijderd te zijn. Intuïtief lijkt het onmogelijk, maar volgens de wiskunde schijnt het te kloppen. Eigenlijk kennen we elkaar allemaal. Een sterke praktische aanwijzing in die richting ontving ik enkele jaren geleden. Toen wij over een kilometerslange kaarsrechte weg in de Noordoostpolder liepen, haalde ons een auto in... Op de achterbank zat koningin Beatrix. Mijn echtgenote zwaaide spontaan naar haar. De koningin wuifde terug. Ik wilde mijn vrouw tot de orde roepen, maar zag mijzelf een zwaiende beweging maken. Het was alsof mijn hand zich buiten mijn wil bewoog. Ik voelde me bevangen door een vreemde ontroering die ik tot op heden niet helemaal begrijp. Respect voor het ambt van hogergeplaatsten is een deugd, maar een hoge positie is op zichzelf niet iets wat in onze tijd nog bijzonder imponeert. Respect en ontzag zijn bovendien twee verschillende dingen. Over de verdiensten van ons koningshuis had ik in die fractie van een seconde nog niet na kunnen denken. Maar kennelijk weet een koningin iets te raken dat nog uit oeroude tijden stamt. Het is de vraag of volgende generaties dit zullen kunnen navoelen. Dat zij wuifde naar twee toevallige wandelaars deed mij in elk geval wel wat. Misschien was Beatrix de laatste echte koningin.

Auto met koningin Beatrix in de Noordoostpolder bij Schokland in 2009

Iezus zeide: Mijne schapen hooren Mijne stem, en Ik ken dezelve, en zij volgen Mij.

Johannes 10 : 27.

Bere Hongaarsche Vader en Moeder
 We hebben maandag na Kerstmis brief van Lenke
 en uw Hongaarsche kaart ontvangen
 Ik dank u hartelijk voor uw wenschen en
 hoop dat u allen een recht gezegend
 Kerstfeest hebt gehad. Ik wensch u ook
 alles met het nieuwjaar de Zegen des
 Heeren toe en hoop dat het jaar 1930
 voor u allen een gezegend en gelukkig
 jaar op geestelyk en maatschappelyk
 gebied mag zijn
 Hartelyke glukwenschen en groeten
 van uw holl moeder

De teksten op pagina 11, 15, 25, 41 en 51 verschenen in Terpnijs, de tekst op pagina 21 verscheen in De Rode Leeuw en de tekst op pagina 55 in Tsjerkefinster. De overige teksten zijn niet eerder gepubliceerd. De foto op pagina 2 is van George Hendrik Breitner, de foto op pagina 4 van Robert Demachy, de foto op pagina 11 van G.Th. Delemarre, de foto op pagina 26 van Paul Henri Jean Reinet de la Rue en de foto op pagina 60 van Edward Roussou. De foto op pagina 30 is afkomstig uit de collectie H.G. Breeman. De foto op pagina 63 is van Pieter Bakker sr. en de foto op pagina 64 van Kees Bakker. De foto's op pagina 6, 10, 25 en 51 zijn van onbekende fotografen. Alle andere foto's, en de muziek op pagina 58 en 59, zijn van de auteur.

Boedapest, omstreeks 1958

Tekst en fotografie	Pieter Bakker
Uitgave	Stichting Kunst en Wetenschap
Druk	Van der Eems Easterein
Copyright	© 2020 P.I. Bakker
ISBN	978-90-79151-23-3
NUR	653
ISSN	2542-5420